

Wyrok z dnia 23 września 1998 r.

II UKN 218/98

Zaakceptowanie przez sąd drugiej instancji orzeczenia, w którym sąd pierwszej instancji nie skorygował błędu organu rentowego, polegającego na przypisaniu nieskładkowego charakteru okresowi pobierania zasiłku macierzyńskiego w trakcie korzystania z urlopu wychowawczego, uzasadnia zarzut kasacji niewłaściwego zastosowania prawa materialnego (art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Barbara Wagner, Roman Kuczyński.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 23 września 1998 r. sprawy z wniosku Małgorzaty W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. o rentę inwalidzką, na skutek kasacji wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 27 listopada 1997 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni, wyrokiem z dnia 19 czerwca 1997 r. [...], oddalił odwołanie Małgorzaty W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w G. z dnia 28 lutego 1997 r., odmawiającej wnioskodawczynie prawa do renty inwalidzkiej, gdyż w dziesięcioleciu poprzedzającym powstanie inwalidztwa, względnie złożenie wniosku - nie

wykazała 5-letniego okresu zatrudnienia. W motywach tego rozstrzygnięcia Sąd Wojewódzki powołał się na następujące ustalenia faktyczne oraz ich prawną ocenę.

Wnioskodawczyni Małgorzata W., urodzona 17 sierpnia 1960 r., podjęła zatrudnienie w dniu 1 września 1981 r. w Państwowym Przedszkolu [...] w W., gdzie pracowała do dnia 31 października 1986 r. W okresie od 1 listopada 1986 r. do 3 sierpnia 1993 r. wnioskodawczyni pracowała w Przedszkolu Samorządowym [...] w W. Od dnia 6 grudnia 1987 r. do 31 sierpnia 1993 r. Małgorzata W. korzystała z urlopu wychowawczego, a od 18 września 1993 r. do 17 września 1994 r. pobierała zasiłek dla bezrobotnych. Następnie wnioskodawczyni była od 1 lutego 1995 r. do 31 sierpnia 1995 r. zatrudniona w Przedsiębiorstwie „T.” w W. jako osoba współpracująca z mężem, a od dnia 16 grudnia 1995 r. do dnia 15 grudnia 1996 r. ponownie pobierała zasiłek dla bezrobotnych.

Obwodowa Komisja Lekarska do Spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia w W. orzeczeniem z dnia 20 grudnia 1997 r. zaliczyła Małgorzatę W. do trzeciej grupy inwalidów, ustalając istnienie inwalidztwa od dnia 4 stycznia 1996 r. Wniosek Małgorzaty W. z dnia 31 stycznia 1997 r. o przyznanie renty inwalidzkiej organ rentowy załatwił jednak odmownie po stwierdzeniu, że w dziesięcioleciu poprzedzającym powstanie inwalidztwa, tj. w okresie od 4 stycznia 1986 r. do 4 stycznia 1996 r., wnioskodawczyni nie spełnia wymagania 5-letniego okresu zatrudnienia, gdyż udokumentowała łączny okres 4 lat 8 miesięcy i 28 dni zatrudnienia, w tym 3 lata 6 miesięcy i 21 dni okresów składkowych oraz 1 rok 2 miesiące i 7 dni okresów nieskładkowych.

Zdaniem Sądu Wojewódzkiego, pięcioletni okres zatrudnienia należy obliczać w dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku, gdyż w chwili jego zgłoszenia wnioskodawczyni pobierała zasiłek dla bezrobotnych, co zgodnie z art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) jest równoznaczne z pozostawaniem w zatrudnieniu. Obliczone w ten sposób zatrudnienie wnioskodawczyni w okresie od 31 stycznia 1987 r. do 31 stycznia 1997 r. wynosi 4 lata 2 miesiące i 2 dni, czyli nie uprawnia jej do renty inwalidzkiej.

Wobec wnioskodawczyni nie ma natomiast - w ocenie Sądu Wojewódzkiego - zastosowania art. 33 ust. 1 ustawy o z.e.p., który stanowi, że jeżeli pracownik nie osiągnął okresu zatrudnienia wymienionego w art. 33 ust. 1, to warunek posiadania wymaganego okresu zatrudnienia uważa się za spełniony, gdy podjął on zatrudnienie przed osiągnięciem 18 lat albo w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu nauki w szkole

ponadpodstawowej lub w szkole wyższej i pozostawał w zatrudnieniu do dnia powstania inwalidztwa bez przerwy lub z przerwami nie przekraczającymi 6 miesięcy. Cytowany przepis odnosi się jedynie do sytuacji powstania inwalidztwa przed osiągnięciem 30-go roku życia. Tymczasem inwalidztwo wnioskodawczyni powstało w wieku powyżej 30 lat, wobec czego należy wobec niej stosować art. 33 ust. 1 pkt 5 ustawy o z.e.p., zgodnie z którym okres zatrudnienia wymagany dla uzyskania prawa do renty inwalidzkiej wynosi 5 lat.

Apelację wnioskodawczyni oddalił Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 27 listopada 1997 r. [...]. W motywach tego wyroku Sąd Apelacyjny podał, że orzeczenie Sądu pierwszej instancji jest - mimo błędnego uzasadnienia - zgodne z prawem. Przepis art. 33 ust. 3 ustawy o z.e.p. dotyczy bowiem osób, które nie posiadają okresu zatrudnienia w ilości lat wskazanych w art. 33 ust. 1 od pkt 1 do pkt 5 (łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi). Wnioskodawczyni twierdzi wprawdzie, że jest absolwentką szkoły pomaturalnej i podjęła zatrudnienie w ciągu 6 miesięcy od jej ukończenia, lecz nie przedłożyła stosownego świadectwa szkolnego. Gdyby jednak jej twierdzenie uznać za prawdziwe, to i tak nie można by przyjąć, że w dacie powstania inwalidztwa, a więc w dniu 4 stycznia 1996 r. pozostawała w zatrudnieniu. Zatrudnieniem według art. 5 ustawy o z.e.p. jest wykonywanie pracy w ramach stosunku pracy. W okresie od 16 grudnia 1995 r. do 15 grudnia 1996 r. wnioskodawczyni pobierała zasiłek dla bezrobotnych, a więc według art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 47, poz. 211 ze zm.) była osobą nie zatrudnioną i nie wykonującą pracy zarobkowej. Nie sposób zatem przyjąć, że wnioskodawczyni spełnia warunki do przyznania renty inwalidzkiej na podstawie art. 33 ust. 3 ustawy o z.e.p.

Wnioskodawczyni nie spełnia też przesłanek do przyznania dochodzonego świadczenia w trybie art. 32 i art. 33 ust. 2 powołanej ustawy. W dziesięcioleciu poprzedzającym datę powstania inwalidztwa pourazowego („doznała złamania w okolicy stawu skokowego w połączeniu ze zwichnięciem”), tj. od 4 stycznia 1986 r. do 4 stycznia 1996 r., wnioskodawczyni legitymuje się okresem składkowym wynoszącym 3 lata 8 miesięcy i 6 dni. Na okres ten składają się okresy: zatrudnienia od 4 stycznia 1986 r. do 6 grudnia 1987 r. (1 rok 10 miesięcy i 6 dni) oraz pobierania zasiłku dla bezrobotnych od 18 września 1993 r. do 17 września 1994 r. (1 rok) oraz od 16 grudnia 1995 r. do 15 grudnia 1996 r. (1 rok). W okresie korzystania z zasiłku dla

bezrobotnych od 15 lutego do 4 maja 1996 r. i od 31 maja do 29 czerwca 1996 r., a więc przez 2 miesiące i 18 dni, wnioskodawczynie pobierała zasiłek chorobowy, który jest okresem nieskładkowym i o ten okres należy pomniejszyć wskazany okres składkowy, który wynosi zatem 3 lata 6 miesięcy i 18 dni. Po dodaniu 1/3 okresów nieskładkowych (urlopu wychowawczego) daje to łącznie 4 lata 8 miesięcy i 6 dni.

Pięcioletniego okresu zatrudnienia nie stanowi też suma okresów składkowych i nieskładkowych przypadających na dziesięciolecie liczone od złożenia wniosku w dniu 31 stycznia 1997 r. W okresie od 1 lutego 1987 r. do 5 grudnia 1987 r. (po tej dacie rozpoczął się urlop wychowawczy) wnioskodawczynie pracowała 11 miesięcy i 5 dni. Następnie wnioskodawczynie pobierała przez rok zasiłek dla bezrobotnych (od 18 września 1993 r. do 17 września 1994 r.), a od 1 lutego do 31 sierpnia 1995 r. była przez 8 miesięcy ubezpieczona jako osoba współpracująca. Od dnia 16 grudnia 1995 r. do wypadku w dniu 4 stycznia 1996 r., czyli przez 18 dni, miała natomiast uprawnienie do zasiłku dla bezrobotnych. Te okresy składkowe wynoszą więc łącznie 2 lata 7 miesięcy i 23 dni, a wraz z 1/3 okresów nieskładkowych stanowią okres 3 lat 6 miesięcy i 3 dni.

Sąd Apelacyjny podkreślił też, że bez znaczenia jest twierdzenie wnioskodawczynie, iż przez 3 miesiące odmawiano jej w ZUS-ie przyjęcia wniosku rentowego. Wniosek można bowiem było wysłać pocztą, a poza tym nawet ewentualne uwzględnienie tej zwłoki nie zapewniłoby okresu zatrudnienia potrzebnego wnioskodawczynie według art. 33 ust. 1 ustawy o z.e.p. dla nabycia prawa do renty inwalidzkiej.

Kasację od powyższego wyroku wniósł w imieniu wnioskodawczynie jej pełnomocnik, zarzucając naruszenie art. 11 ust. 1, 32 i 33 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o z.e.p., jak też art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) i domagając się na tej podstawie uchylecia zaskarżonego orzeczenia oraz przekazania sprawy Sądowi pierwszej albo drugiej instancji do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów procesu należnych za wszystkie instancje. W uzasadnieniu kasacji podniesiono, że Sąd Apelacyjny „wadliwie uznał”, iż skarżąca „nie spełnia warunków z art. 32 i 33 ustawy o z.e.p.”, chociaż pracę podjęła bezpośrednio po ukończeniu szkoły, a przerwy w zatrudnieniu do chwili powstania inwalidztwa nie przekraczały 6 miesięcy. Do dnia 31 sierpnia 1995 r. skarżąca pozostawała w zatrudnieniu w Przedsiębiorstwie „TOM” jako osoba

współpracująca z mężem, a wypadek miał miejsce w dniu 4 stycznia 1996 r., a więc przed upływem 6 miesięcy od ustania tego zatrudnienia. W chwili wypadku skarżąca przebywała też na zasiłku dla bezrobotnych, co jest okresem składkowym.

Takim okresem składkowym zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy rewaloryzacyjnej i okresem zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy o z.e.p., są również okresy pobierania zasiłku macierzyńskiego. Zasiłki takie skarżąca pobierała w okresie urlopu macierzyńskiego od 23 września 1990 r. do 26 stycznia 1991 r. z tytułu urodzenia w dniu 24 września 1990 r. syna Tomasza oraz w okresie urlopu macierzyńskiego od 9 marca 1993 r. do 28 czerwca 1993 r. z tytułu urodzenia w dniu 10 marca 1993 r. syna Marcina. Dzieci urodziły się wprawdzie w trakcie urlopu wychowawczego, ale nie ma to wpływu na kwalifikację pobieranych w związku z tym zasiłków macierzyńskich jako okresów składkowych. Z przedstawionego przez skarżącą załączonego do kasacji zestawienia wynika, że od momentu wypadku z dnia 4 stycznia 1996 r. legitymowała się ona okresem zatrudnienia wynoszącym łącznie 5 lat 7 miesięcy i 10 dni.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna, gdyż zaskarżony wyrok narusza art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) przez niezastosowanie tego przepisu w przedmiotowej sprawie. Powołany przepis stanowi bowiem, że przy ustalaniu prawa i wysokości świadczeń emerytalno-rentowych uwzględnia się jako okresy składkowe, m.in. okresy pobierania zasiłku macierzyńskiego, a jeżeli okresy te przypadają przed dniem wejścia ustawy w życie, to uważa się je za okresy składkowe (art. 2 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy). Jest to konsekwencja wcześniejszego kwalifikowania ich jako okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), chociaż kasacyjny zarzut naruszenia tego przepisu w sytuacji uregulowania wspomnianych zaszłości przez ustawę rewaloryzacyjną był całkowicie zbędny. Dla składkowego charakteru okresów pobierania zasiłków macierzyńskich nie ma przy tym znaczenia fakt, że uprawnienie do tego zasiłku przypada na okres urlopu wychowawczego.

W takiej właśnie sytuacji faktycznej była skarżąca, która w okresie urlopu wychowawczego od dnia 6 grudnia 1987 r. od dnia 31 sierpnia 1993 r., rozpoczętego po urodzeniu w dniu 22 lipca 1987 r. syna Michała, urodziła jeszcze dwóch synów: Tomasza - w dniu 24 września 1990 r. oraz Marcina - w dniu 10 marca 1993 r. Dwa pierwsze porody były też znane ZUS-owi z treści wniosku rentowego z dnia 31 stycznia 1997 r., gdyż skarżąca załączyła do niego nie tylko skrócony odpis aktu urodzenia syna Michała (zapewne w celu wykazania tytułu do urlopu wychowawczego), ale również syna Tomasza. Daty urodzenia tych dzieci (22 lipca 1987 r. i 24 września 1990 r.) są też w aktach rentowych odnotowane kilkakrotnie na wewnętrznych dokumentach organu rentowego, służących ewidencji danych dla ustalenia prawa do świadczenia. Urodzenie przez skarżącą syna Tomasza w okresie korzystania z urlopu na wychowanie syna Michała było więc elementem stanu faktycznego ustalonego w sprawie przez organ rentowy, lecz nie znalazło odzwierciedlenia w treści jego decyzji z dnia 28 lutego 1997 r. Tymczasem właściwa kwalifikacja prawna okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego z tytułu urodzenia syna Tomasza zmieniłaby skarżącą liczbę posiadanych okresów składkowych, a tym samym rozmiar podlegających wliczeniu okresów nieskładkowych, potwierdzając jej prawo do renty inwalidzkiej, nawet bez uwzględnienia zasiłku macierzyńskiego na syna Marcina.

Organ rentowy popełnił więc błąd nie tyle w zakresie ustalenia stanu faktycznego, ile przy jego subsumpcji pod odpowiednie normy prawne, które to uchybienie powtórzyły, a przynajmniej nie skorygowały go Sądy obu instancji. Dlatego kasację należało uwzględnić i zaskarżony wyrok uchylić, chociaż skarżąca nie podniosła pod jego adresem żadnych zarzutów procesowych i ograniczyła się do zarzutów naruszenia prawa materialnego. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny rozważy alternatywę wydania orzeczenia reformatoryjnego albo zastosowania art. 477^{14a} KPC.

Z wyżej podanych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 KPC orzekł, jak w sentencji.

=====